

İstihdam ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği

Erdal ALANCIOĞLU

Öğr. Gör., Harran Üniversitesi.
Bozova MYO Öğr. Görevlisi

Selen UTLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD

Öz: Türkiye ekonomisinde özellikle 2002 yılından itibaren yüksek büyüme hızının oluşmasına rağmen meydana gelen yüksek işsizlik oranı çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Bu tartışmanın odak noktasını, Türkiye’deki bu yüksek büyüme hızının işsizliği neden azaltmadığı sorusudur. Bu dönemde Türkiye’de “istihdam dostu olmayan büyüme”mi gerçekleşmiştir. Türkiye’nin bu dönemde yapısal bir süreçten geçmesi de istihdam politikalarını etkilemiştir. Bu çalışmada, sonucuna göre Türkiye’de yüksek büyüme hızına rağmen, istihdamdaki artış hızını önemli boyutta etkilemediğini görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, İşsizlik, İstihdam

Employment and Economic Growth: The Case of Turkey

Abstract: Turkey's economy, especially since 2002, despite high growth rate of the formation of the various discussions that occurred leading to high unemployment rate. The focus of of this debate, this high growth rate in Turkey, why not reduce the question of unemployment. In this period Turkey, "non-employment-friendly growth" was realized. Go through a process of Turkey in this period, the structural impact on the employment policies. In this study, Okun, with the growth of unemployment in Turkey between the theoretical approach, despite the high growth rate, is intended to analyze the course of employment growth.

Key Words: Economic Growth, Unemployment, Employment

1.GİRİŞ

İşsizlik geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm ülkelerin ortak sorunu haline gelmiştir. Günümüzde devletlerin en önemli sorunlarından biri haline gelen işsizlik, ulusların kalkınmaları önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu sorununun aşılması için istihdamın geniş kitlelere yayılması, ekonomik üretkenliğin artması ile birlikte işsizlik oranlarının düşürülmesi yönünde politikalar uygulanması gerekmektedir. Uygulanacak politikalardan en önemlisi yeni istihdam imkanları oluşturarak ekonomik büyüme oranlarını artırmaktır.

Büyümenin işsizlik oranını azaltıcı etkisi ilk defa Arthur M. Okun'un 1962 yılında yayımlanan makalesiyle ortaya atılmıştır. İktisat literatürüne Okun yasası olarak giren bu yaklaşım, reel (çıktı) büyüme oranlarıyla işsizlik oranı arasında negatif bir ilişkinin varlığı üzerinde durmaktadır. Okun yasası kısaca, yüksek büyüme oranlarının işsizlik oranını azalttığı, düşük ya da negatif büyüme oranlarının ise işsizlik oranını arttırdığı tezine dayanmaktadır.

Okun kanununun geçerliliği konusunda yapılan ampirik uygulamalar genellikle ilişkinin simetrik olduğu varsayımına dayanmaktadır. Simetrik ilişkide, konjonktürel dalgalanma boyunca oluşan genişleme ve daralma dönemlerinde reel çıktının işsizlik üzerindeki mutlak etkisinin aynı olduğu kabul edilmektedir. Oysa son dönem çalışmalarda, daralma dönemlerinde reel çıktının işsizliği artırıcı etkisi ile genişleme dönemlerinde reel çıktının işsizliği azaltıcı etkisinin aynı olmayabileceği bulgusu elde edilmiştir. Okun ilişkisinde asimetriyi ifade eden bu bulgu iktisat teorisi ve politikası açısından farklı sonuçlara neden olabilmektedir (Ceylan ve Şahin, 2010:158).

Bu çalışmada Türkiye'de özellikle 2002–2007 dönemlerinde yüksek büyüme oranlarına rağmen, işsizlik oranlarında herhangi bir düşüş göze çarpmamaktadır. Türkiye'deki işsizlik- büyüme arasındaki ilişki önce teorik daha sonra da Türkiye ekonomisindeki gelişimini ekonometrik olarak analiz ederek gelecek için politika önerileri yapmaya çalışmaktadır.

2. Kavramsal Açıdan İstihdam, İşsizlik ve Ekonomik Büyüme

İstihdam kavramını iki şekilde tanımlamak mümkündür. Biri dar anlamda diğeri ise geniş anlamda istihdamdır. Dar anlamda istihdam denildiğinde üretim faktörlerinden sadece emek faktörünün üretimde kullanılmasını ifade etmektedir. Geniş anlamda ise, emek faktörüyle birlikte üretimde kullanılan diğer üretim faktörlerinin üretime dahil edilmesini ifade etmektedir (Orhan ve Erdoğan, 2008: 361). İstihdam kavramı, genel olarak dar anlamda yani emek için kullanılmaktadır. İstihdam tam, eksik ve aşırı istihdam olmak üzere üç şekilde sınıflandırılabilir. Genel anlamda tam istihdam, bir ekonomideki emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci faktörlerinin tamamının üretimde çalışıyor olması diğer bir ifadeyle boşta kalan üretim faktörünün hiç olmamasına denir. Eksik istihdam ise bir ekonomini sahip olduğu üretim faktörlerinin tamamının üretimde görev almamasını, bir kısmının boşta kalması olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2009:142).

İşsizlik olgusunun kavramsal tanımlamasına göre işsizlik; çalışmak isteğinde olup iş bulamadığı için çalışamayan çalışma çağındaki nüfusun, nedeni kendileri olmayan toplumsal merkezli bir olgudur (Gök, 2004: 34). İşsizlik, işgücünden üretim amacıyla yararlanılmasından bu yana süregelen ve son yüzyıl boyunca alınan tüm ekonomik ve sosyal politika önlemlerine rağmen

gittikçe etkisini artıran, ekonomik sistemi olumsuz yönde etkileyen bireysel ve toplumsal bir gerçekliktir (Kumaş, 2001: 10).

Ekonomik büyüme özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük önem taşımaktadır. Nüfusun sürekli artması ve buna paralel olarak artan insan ihtiyaçları mevcut düzeydeki üretimin daha fazla arttırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bir ülkede üretilen mal ve hizmet miktarının zaman içinde artmasına iktisadi büyüme denilmektedir. İktisadi büyüme, bir ülkede yaşayan insanların yaşam standartlarını sürekli biçimde yükseltmenin tek yoludur. Bu nedenle tüm ülkelerin temel makroekonomik hedeflerinden bir tanesi, hızlı bir iktisadi büyüme gerçekleştirmektir (Ünsal, 2003: 15). Büyüme ile birlikte istihdam kapasitesinin artırılabilceği düşüncesi literatürdeki genel kanıyı oluşturmaktadır. Bununla birlikte büyüme-işsizlik ilişkisi büyümenin niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Öyle ki, büyümenin nasıl oluştuğu, iç pazara mı dış pazara mı dayalı olduğu, emek yoğun-sermaye yoğun bir büyüme mi olduğu, hangi sektörlerde ortaya çıktığı gibi faktörler bu ilişkiyi biçimlendirmektedir (Yılmaz, 2005: 64-65).

2.1.TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ PİYASASININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

İstihdama ilişkin sorunlar, ülkelerin sosyo-ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeylerinin farklı olması nedeniyle her ülkede farklı ekonomik ve sosyal etkiler yaratmasına rağmen tüm ülkelerin gündeminde öncelikli sorun olarak yer almaktadır. Türkiye'de nüfus artış hızının yüksek, fakat işgücünün nitelik olarak yetersiz olması, sermaye birikiminin ve yatırımların istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi, rekabet ortamının ortaya çıkardığı nitelikli işgücü ihtiyacı gibi birçok neden işsizlik ve istihdamın sorun olarak baş göstermesine neden olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de istihdam yapısının sağlıklı olarak belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de işsizlik, daha çok hızlı nüfus artışı, genç nüfusun payının yüksekliği gibi demografik unsurlarla ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra, iç göç ve kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan eğitim ve bölgesel dengesizlik eğilimleri de işsizliği arttırmaktadır.

Başta sanayi sektöründe olmak üzere yatırım miktarında sürekliliğin sağlanamaması, tarım kesimindeki işgücü fazlasının tarım dışındaki sektörler tarafından yeterli ölçüde istihdam edilememesi ile sonuçlanmaktadır. (Bozdağlıoğlu, 2008: 46)

Tablo 2.1'de de görüleceği gibi Türkiye'de 2002 yılı itibariyle aktif nüfus (15 yaş ve üzeri) 48.041 kişidir. Toplam işgücü arzı 23.818 kişi iken istihdam edilen kişi sayısı 21.354. Bu durumda istihdam oranı %44,4 olarak gerçekleşmektedir. Yıllık artışlara göre incelediğimizde, 2002-2010 yılları arasında Türkiye'de aktif nüfus artış hızı ortalama yüzde 1 iken, toplam istihdam artış hızı yüzde (-0,22) olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de işgücünün

artan bir seyir izlemesine karşılık, işgücüne katılma oranı azalan bir seyir izlemiştir.

Tablo 2.1. İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler

	Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus(15+Bin)	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşgücüne Katılma Oranı(%)	İşsizlik Oranı(%)	İstihdam Oranı(%)
2002	48.041	23.818	21.354	49,6	10,3	44,4
2003	48.912	23.640	21.147	48,3	10,5	43,2
2004	47.544	22.016	19.632	46,3	10,8	41,3
2005	48.358	22.454	20.066	46,4	10,6	41,5
2006	49.174	22.751	20.423	46,3	10,2	41,5
2007	49.994	23.114	20.738	46,2	10,3	41,5
2008	50.772	23.805	21.194	46,9	11	41,7
2009	51.686	24.748	21.277	47,9	14	41,2
2010	52.541	25.641	22.594	48,8	11,9	43

Kaynak:TÜİK

2.2. TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI

İstihdamın sektörlere göre dağılımı, bir ülkede sağlıklı bir ekonomik yapının varlığının ve ülkenin ekonomik ve sosyal yönden gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerden birini oluşturmaktadır. İstihdam edilenlerin yaptıkları işler genellikle üç sektörde toplanmaktadır. Bu sektörler tarım, sanayi ve hizmetlerdir. Her ülkede istihdamın sektörlere göre dağılımı birbirinde farklılık arz etmekte ve bu farklılık gelişmekte olan ülkelerle, gelişmiş ülkeleri birbirinden ayırmaktadır. Çünkü bir ülkede mal üreten ana sektörler tarım ve sanayidir. Hizmet sektörünün durumu ise, diğer iki sektörün gelişmişlik seviyesine bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde sanayi sektörü fazla gelişmiş olmadığından istihdamın büyük bir kısmı tarım alanında olur. Ekonomik gelişmeye paralel olarak istihdam tarımdan sanayi sektörüne doğru kayar. Sanayi sektörü iyice gelişince istihdam hizmet kesimine yayılır (Zaim, 1997:147).

Türkiye'de istihdamın yapısı incelendiğinde gelişmekte olan ülkelere özgü işgücü piyasasının karakteristik yapısı ile karşılaşılmaktadır. 2010 yılı itibariyle, istihdamın yaklaşık yüzde 23'ü tarım, yüzde 18'i sanayi ve yüzde 51'i hizmetler sektöründedir. Genel olarak dünyada gözlenen eğilim, tarım ve sanayi

sektörlerinde istihdamın azalması, hizmetler sektöründe istihdamın yükselmesi yönündedir.

Türkiye’de istihdamın genel kaynağını hizmetler ve tarım sektörü oluşturmaktadır. Ekonominin gelişmesi istihdamın yapısında değişimler meydana getirerek, tarım ve tarımla ilgili iktisadi faaliyet kollarının önemini yitirmesine neden olmaktadır. Bu faaliyet dalındaki işgücü ise sanayi ve hizmetler sektörlerine kaymaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki istihdam yapısı incelendiğinde, sanayileşme sürecini tam olarak gerçekleştirdikten ve sanayi sektörü istihdamı yüzde 35-40’lar düzeyine geldikten sonra hizmetler sektörü lehine azalma trendine girdikleri görülmektedir. Oysa Türkiye’de sanayi sektörü istihdamı inşaat dahil yüzde 24’ü geçememiştir. Her üç kişiden birinin tarımda çalışması, sanayi ve hizmetler sektörü istihdamının yeterli seviyeye ulaşamaması, Türkiye’de büyümenin istihdam yaratmasını engelleyen en önemli nedenlerinden birisi olduğu düşünülmektedir (Kara ve Duruel, 2008: 372-373).

Tablo 2.2. Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (%) (2002–2010)

	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2002	34,9	23,0	42,1
2003	33,9	22,7	43,4
2004	29,1	24,9	46,0
2005	25,7	26,3	48,0
2006	24,0	26,8	49,2
2007	23,5	26,7	49,8
2008	23,7	26,8	49,5
2009	24,7	25,3	50,3
2010	25,2	26,2	48,6

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de 2002-2010 dönemindeki istihdamın sektörel dağılımı Tablo 2.2’de görülmektedir. Ancak tabloda görüldüğü gibi Türkiye’de bu süreç beklenildiği gibi gerçekleşmemiştir. Tarım sektörünün payı hala olması gerekenden yüksek seyrederken, sanayi sektöründe anlamlı bir artış yaşanmamıştır. Sanayi sektöründe yeterince istihdam yaratılamaması sonucu hizmet sektörünün kontrolsüz bir şekilde artarak son yıllarda %50’lere ulaşmıştır.

2.3. İŞSİZLİK, İSTİHDAM VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

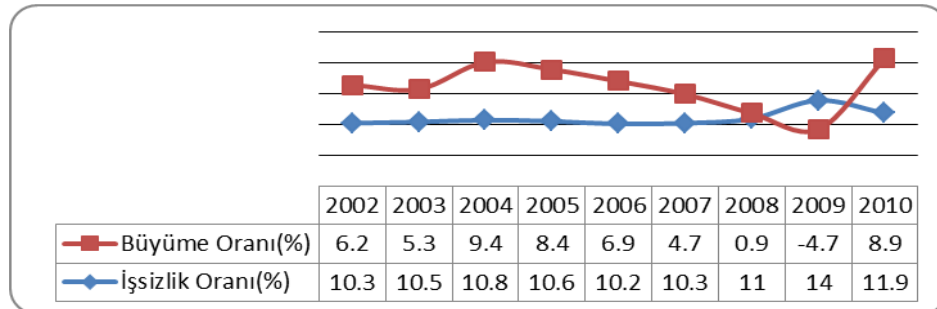
İşsizlik Türkiye’nin her dönem karşı karşıya kaldığı ancak son yıllarda gündemi oldukça meşgul eden en önemli sorunlardan biridir. Mevcut işsizlik sorunu giderilmeden işgücü piyasasına gün geçtikçe yeni işsizlerin katılması bu

sorunun daha uzun süre devam edeceğinin bir göstergesidir. Ekonominin yeterince güçlü olmadığı ülkemizde istihdam ve işsizlik sorununun önemini ve özelliklerini belirleyen başlıca nedenler arasında, hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçleri, yetersiz geliri, teknolojik gelişmeleri, bölgelerarası gelişme farklılıklarını, yatırım politikalarındaki olumsuzlukları ve eğitim politikasındaki sorunları sıralamak mümkündür (Gediz ve Yalçınkaya, 2000:180).

2001 krizinden sonra Türkiye ekonomisi yüksek bir büyüme performansı sergilemiştir. Ancak bu dönem için yapılan analizlere göre istihdam ve işsizlik performansında durum olumsuzdur. Bu olumsuz performansın en önemli nedenlerden biri, büyümenin gerektiği ölçüde istihdam yaratmamasıdır. Büyümenin “istihdam dostu” ya da görece olarak yeterince istihdam yaratan bir büyüme olması her ülke için arzu edilen bir durumdur.

Fakat Türkiye’deki büyüme, istihdam dostu bir büyüme olarak nitelendirilmemektedir. Türkiye’de büyüme oranı, istihdam oranını oldukça geç ve zayıf bir biçimde etkileyebilmektedir. Bu yüzden istihdam oranını artırmak ve işsizlik oranını düşürmek için büyüme-istihdam/işsizlik etkileşiminin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu sorunla mücadele edilebilmesi için istihdam yaratabilen büyümenin sağlanması gerekmektedir (Gürsel vd., 2004: 19).

Şekil 2.1. İşsizlik ve Büyüme Oranları (2002–2010)

Kaynak: TÜİK

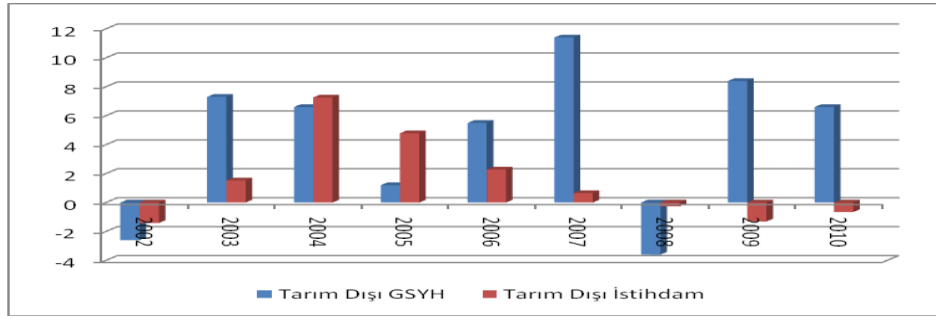
2001 yılında gerçekleşen % 5,7’lik küçülmenin ardından Grafik 2.1’de görüldüğü gibi 2002 yılında % 6,2, 2003 yılında % 5,3 ve 2004 yılında % 9,4’e yükselen büyüme hızı, 2005 yılında % 8,4, 2006 yılında % 6,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise büyüme hızı % 4,7 ile son 6 yılın en düşük seviyesine gerilerken, aynı zamanda 2002 yılından itibaren ilk defa hedeflenen değerin altında kalmıştır. Böylece 2002-2006 döneminde yılda ortalama %7,2 büyüyen Türkiye ekonomisi, 2007 yılında nispeten zayıf bir performans sergilemiştir. 2008 yılında küresel finansal krizin etkisiyle, büyüme %0,9 ve 2009 yılında uzun bir aradan sonra % -4,7 seviyelerine kadar düşmüştür.

Türkiye ekonomisi 2010 yılı ile birlikte büyük bir sıçrama göstererek büyüme hızı %8,9 seviyesine çıkmıştır.

Türkiye’de işsizliğin önlenmesinde ekonomik büyümenin istihdam yaratabilecek biçimde gerçekleştirilmesinin büyük önemi bulunmaktadır. Türkiye’de 1990 sonrası ortaya çıkan ekonomik yapının ve bu yapıda meydana gelen büyümenin işsizliğe çözüm üretemeyeceği görüşü oldukça yaygındır. Büyümenin istihdam artısına yol açabilmesi için hem bu yapıda ciddi değişikliklere gitme ve hem de daha çok istihdam yaratma kapasitesine sahip sektörlerin büyük ölçüde büyümenin gerçekleştirildiği sektörler haline gelmesi gerekmektedir (Özdemir vd., 2006:115–116).

Türkiye’de büyümenin istihdam yaratıp yaratmadığına karar vermek için işsizlik oranlarının ya da genel istihdam oranının seyrine odaklanmak hatalı bir yargıya varılmasına yol açabilir. Sanayileşmiş ülkelere kıyasla yüksek olan nüfus artış hızı nedeniyle nominal olarak sürekli artan işgücü, işsizlik oranını yüksek tutarken, kırdan kente göç ile birlikte, özellikle kadınların tarımsal faaliyetlerden uzaklaştıktan sonra işgücü dışına çıkması, genel istihdam oranının düşmesine yol açmaktadır. Bu sebeple, Türkiye gibi hızlı yapısal dönüşümlerin yaşandığı gelişmekte olan ekonomilerde büyümenin istihdam yaratıp yaratmadığı konusunda bir yargıya varmak için tarım dışı istihdam ve büyümenin seyrini incelemek daha doğru (Öz, 2010: 1).

Şekli 2.2.Türkiye’de Yıllık Tarım Dışı Büyüme ve Tarım Dışı İstihdam Artışı (%) (2002-2010)

Kaynak: TÜİK

Grafik 2.2.’de 2002-2010 dönemlerinde Türkiye’de tarım dışı istihdamın yılda ortalama %1.43 arttığını, ortalama tarım dışı GSYH büyümesinin ise %4.69 olduğunu gösteriyor. Bu iki oran arasındaki ilişkiden hareketle 2002-2010 döneminde her % 1’lik büyümeye karşılık tarım dışı istihdamın %0,3 arttığını görmekteyiz.

Türkiye’de ekonomik büyümenin istihdam yaratmaması ve sektörler arasındaki istihdam yaratma farklılıkları, işgücü piyasası açısından büyümenin sektörel kompozisyonun önemine işaret etmektedir. İnşaat ve hizmetler sektörü istihdam yaratma kabiliyeti en yüksek olan sektörlerdir. Dolayısıyla bu sektörlerdeki büyümenin istihdamı önemli ölçüde artıracığı beklenmektedir. Bununla birlikte, gerek hizmetler ve gerekse inşaat sektöründeki istihdam artışı, hızla artan aktif nüfusu ve tarım sektörünün ihraç ettiği işgücünü karşılayamadığı için toplam işsizlik oranında kayda değer bir düşüş sağlanamamaktadır (Kara ve Duruel, 2005).

Ekonomik gelişme düzeyinde gözlenen güçlü gelişme performansına rağmen, ulusal ekonominin istihdam yaratma kapasitesi aynı ölçüde genişleyememiş, bu olgu özellikle 2008 yılından itibaren etkisini hissettiren küresel krizin de baskısı ile işsizlik sorununun genişlemesine yol açmıştır (Karagöl ve Akgeyik, 2010: 5).

Türkiye özellikle son 10 yıldır büyüme hedeflerini önemli ölçüde, yabancı sermayeye, dolayısıyla ithalata dayalı yatırımlara ve tüketime bağlamıştır. İthalata ve dış kaynağa dayalı büyümeye çalışan Türkiye’nin, kambiyo rejimi ile birlikte yabancı sermaye mevzuatını da hızla serbestleştirilmesiyle, dış kaynaklar, sabit sermaye yatırımları ve üretim yerine, kısa vadeli portföy yatırımlarına yönelerek “sıcak para” halini almıştır. Böylece kısa vadeli yabancı sermaye girişine bağlı büyüme ile istihdam arasındaki “nedensellik” ilişkisi giderek ortadan kalkmıştır. İstikrarsız ve dalgalanmalara bağlı büyüme, kalıcı bir işgücü istihdamı yaratmamıştır. Türkiye bu haliyle Dünya Bankası raporlarına “büyüyen ama istihdam yaratamayan bir ekonomi” olarak geçmiştir (Kara ve Duruel, 2005:369).

3. Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve İşsizlik Oranları Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi

3.1. LİTERATÜR

Ekonomik büyüme ve işsizlik kavramları bütün ekonomiler için iktisadi politikaların seçimi ve uygulanması anlamında önemli değişkenlerin başında gelmektedir. Özellikle son dönemde İktisadi literatürde işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki için yaygın görüş, bir ülkenin gayri safi yurt içi hasılası arttığı zaman ekonomisinin büyüdüğü ve sonuçta da işsizliğin arttığı yönündedir.

İşsizlik ile büyüme arasındaki ilişki ile ilgili literatür genelde, Okun parametreleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Okun işsizlik oranı ile ekonomik büyüme arasındaki yaklaşımını farklı yöntemlerle araştıran yurtiçi ve yurt

dışında yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Holmes ve Silverstone (2006) ABD ekonomisi için Markov rejim değişimi modeli kullanarak büyüme ile işsizlik oranı arasında asimetri ilişkisinin varlığını tespit etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre; işsizlik oranı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki genişleme ve daralma dönemlerine göre değişmektedir. Yine ABD ekonomisi için Huang ve Lin (2008)'in çalışmasında ise işsizlik oranı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi düzgünleştirilmiş zaman değişkenli parametre (smooth-time-varying-parameter) yaklaşımı kullanarak araştırmışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre, ABD için Okun katsayısını negatif olarak bulmuşlar ve buna bağlı olarak Okun yasasının geçerli olduğunu belirtmişlerdir.

Villaverde ve Maza (2008) İspanya için gerçekleştirdikleri çalışmada, işsizliğin artması sonucu büyümenin yavaşladığı bulgusuna ulaşmışlardır. Tatoğlu (2011) 1977-2008 yılları arasında 19 Avrupa ülkesinin işsizlik oranları ve iktisadi büyümeleri arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkileri incelediği çalışmasında Okun Kanununun ve işsizlikle büyüme arasındaki ilişkinin anlamlılığının ülkeden ülkeye farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye için yapılan çalışmalar içinde Yılmaz (2005) ile Uysal ve Alptekin (2009) çalışmalarında Granger Nedensellik Analizi kullanarak, işsizlik oranından büyüme oranına doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Demirgil (2010), Ceylan ve Şahin (2010) çalışmalarında çıktı artışı ve işsizlik oranları arasındaki ilişkinin, ekonominin daralma ve genişleme dönemlerinde farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Bu sebeple Türkiye için Okun Yasasının zaman içerisinde değişim gösterebileceği sonucu da elde edilmiştir. Diğer bir ifade ile reel çıktının genişleme döneminde işsizliği azaltma etkisi ile daralma döneminde işsizliği arttırma etkisinin aynı olmadığı sonucunu ortaya koymuşlardır. Daha önceki çalışmalara benzer olarak Barışık vd (2010) çalışmasında yine ekonominin genişleme ve daralma dönemlerine bağlı olarak çıktı ve işsizlik arasındaki ilişkinin asimetrik yapı taşıdığını ve ülkemizde mevcut büyümenin istihdam yaratmadığı sonucuna varmışlardır.

Yaşın (2010) 1987-2006 dönemi için regresyon analizi yardımıyla ekonomik büyüme ve işsizlik arasında ki ilişkiyi incelemiştir. Türkiye'de incelenen dönemde ekonomik büyüme ile işsizlik oranı arasında negatif bir ilişki olduğu ve ekonomik büyümenin işsizliğin nedeni olmadığına dair kanıtlar bulunmuştur. Gökteş ve İşçi (2010) işsizliği etkilediği düşünülen 26 değişkenle yaptıkları regresyon analizine göre gayri safi yurt içi hasılanın artması işsizlik oranlarını düşürmektedir sonucunu destekler kanıtlar bulmuşlardır.

Tiryaki ve Özkan (2011) çalışmalarında 1998-2010 yılları arasında işsizliğin nedenini ve ekonomik aktivite ile nasıl bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymak için Granger nedensellik analizi ile etki- tepki analizi kullanmışlardır. Analiz sonucuna göre Türkiye'deki işsizliğin temel belirleyicisinin çıktı açığı olduğu ve toplam çıktı açığından işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik sonucuna ulaşılmıştır.

Ülkelerin gelişmesinde önemli bir rol üstlenen gençlerin toplam nüfus içindeki payı Türkiye'de fazladır. Bu sebeple genç işsizliğide Türkiye gibi ülkeler için oldukça önemli bir araştırma konusudur. Sayın (2011) Türkiye'de 1988-2010 yılları arasında eğitim ve ekonomik büyümenin genç işsizliğine etkisini Vektör Otoregresif (VAR) Model uygulanarak incelemiştir. Çalışma sonucunda genç işsizliğini uzun dönemde kendisinden sonra en çok etkileyen değişken ekonomik büyüme olduğu ve ekonomik büyümenin genç işsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine genç işsizliğinin incelendiği Kabaklarlı ve Gür (2011) çalışmasında genç işsizliği ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğuna dair kanıtlar ortaya konulmuştur.

3.2. VERİ SETİ VE KAPSAM

Bu bölümde Türkiye'deki işsizlik oranları ile ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişki incelenecektir. Bu ilişki için gerçekleştirilecek analizde kullanılacak değişkenler için ADF birim kök analizi yapılacaktır. Birim kök analizi sonuçlarına göre de değişkenler Johansen eş-bütünleşme testi ile analiz edilecektir. Çalışmada aşağıdaki modelde görüldüğü gibi uzun dönemli ilişkinin varlığı üç değişken kullanılarak incelenmektedir.

$$U_t = \beta_0 + \beta_1 (GDP_t) + \beta_2 (ENF_t)$$

Analizimizde ekonomik büyümenin ölçüsü olarak gayri safi milli hasıla (GSYH) verisi kullanılacaktır. Enflasyon oranı, Philips analizi doğrultusunda, denkleme kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Modellerde bağımlı değişken (U) işsizlik oranları, bağımsız değişkenler GDP ve ENF sırasıyla, GSMH ve enflasyon oranını ifade etmektedir.

Ekonometrik analiz için çalışmada, 1980 ile 2010 dönemine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Modelde kullanılan işsizlik oranları ve enflasyon oranları Türkiye İstatistik Kurumundan, GSYH ve GSYH deflatörü Dünya Bankası Kalkınma Göstergeleri (WDI)'nden alınmıştır. Modellerin tahmininde Eviews 6.0 ekonometri paket programı kullanılmıştır.

3.3. YÖNTEM VE ANALİZ SONUÇLARI

Zaman serileri analizinde durağanlık kavramı büyük önem taşımaktadır. Analizde kullanılan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler elde edilebilmesi için,

serilerin durağan olması veya aynı mertebeden homojen olmaları gerekmektedir.

Ekonomik serilerin durağanlığını tespit etmede birim kök testleri yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Birim kök testleri, serilerin önceki dönem değerlerine göre regresyonlarından yola çıkılarak uygulanmaktadır (Tarı, 2010: 393). Uygulamada en çok kullanılan testlerden biri, Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen “Geliştirilmiş Dickey-Fuller” (ADF) testidir. Bu test, aşağıdaki denkleme uygulanmaktadır:

$$\Delta Y_t = \alpha_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_2 trend + \alpha_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$$

Yukarıdaki denklemlerde Y_t ; durağanlık testinin uygulandığı değişkeni, Δ ; fark işlemcisini, α_0 ; sabit terimi, α ve β ; katsayıları, ε_t ; hata terimini ve $i = 1, 2, 3, \dots, k$ ise değişkenler arasındaki otokorelasyon sorununu engelleyen optimal gecikme uzunluğunu ifade etmektedir. Çalışmada, otokorelasyon sorununun giderilmesi için denklemlerin sağ tarafına eklenecek gecikme uzunluklarının neler oldukları Schwarz Bilgi Kriterine göre belirlenmiştir.

Tablo 3.1. uygulanan birim kök testine ilişkin sonuçları vermektedir. Buna göre, değişkenlerin tümü düzeyde birim köke sahip görülmektedir. Ancak, serilerin birinci dereceden farkları alındığında birim kök boş hipotezi red edilmektedir. Dolayısıyla tüm değişkenlerin birinci dereceden bütünlük I(1) olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Tablo 3. 1. ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	ADF – t istatistiği (Düzye)		ADF – t istatistiği (Birinci Fark)		
	Trendsiz	Trendli	Trendsiz	Trendli	
LU	-1.285(0)	-2.426(0)	-5.676(0)*	-5.541(0)*	
LGDP	-0.883(0)	-2.797(0)	-6.005(6)*	-6.025(0)*	
LENF	-0.825(0)	-1.156(0)	-5.560(0)*	-5.854(0)*	
Anlamlılık	% 1	-3.670	-4.296	-3.676	-4.309
Düzye	% 5	-2.963	-3.568	-2.967	-3.574
	% 10	-2.621	-3.218	-2.622	-3.221

Not: Parantez içindeki değerler Schwarz Bilgi Kriteri kullanılarak seçilen gecikme uzunluklarıdır. Maksimum gecikme uzunluğu 7 olarak alınmıştır. *, ** ve *** işaretleri sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Bütün seriler birinci dereceden bütünleşik oldukları için, uzun dönemli denge ilişkisini işaret eden eş-bütünleşme analizi yapılabilir. Eş-bütünleşme bulgusunun tespiti değişkenler arasında uzun dönemli bir dengenin varlığını tanımlayacaktır. Bu amaçla çalışmada Johansen (1998) ve Johansen ve Juselius (1990) tarafından geliştirilen eşbütünleşme testi uygulanacaktır. Ve teste ilişkin model aşağıdaki gibidir.

$$\Delta Y_t = \mu + \sum_{i=1}^{p-1} \Gamma_i \Delta Y_{t-i} + \Pi \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

Burada Y ile (nx1) boyutundaki değişkenler vektörünü μ sembolü (nx1) sabit terimler vektörünü, p kalıntıları temiz dizi yapacak uygun gecikme sayısını, Γ ve Π katsayılar matrislerini ifade etmektedir. Katsayı matrisi Π uzun dönem ilişkileri ile ilgili bilgiyi içermektedir. Johansen ve Juselius (1990) bu çerçevede tahmin ve testler için bir maksimum olabilirlik prosedürü sağlar. Buna göre, yukarıdaki modele uygun VAR denklemi tahmin edilir. Buradan elde edilen kalıntılardan hareketle eş-bütünleşme vektörlerini bulmak için olabilirlik testleri (LR) hesaplanır. Johansen yöntemi test istatistikleri iz (λ_{trace}) ve maksimum öz (λ_{max}) değerleri yardımıyla belirlenmektedir. İz istatistiği (trace statistics) ile “en fazla r adet eş-bütünleşik vektör vardır” boş hipotezine karşı “r’den daha fazla eş-bütünleşik vektör vardır” alternatif hipotezi test edilir. Maksimum Özdeğer (Maximum Eigenvalue) istatistiği ile, “r adet eş-bütünleşik vektör vardır” boş hipotezine karşı “r+1 adet eş-bütünleşik vektör vardır” alternatif hipotezini test edilmektedir (Enders, 2004: 352-353). Eş-bütünleşme analizinde eş-bütünleşik vektörün varlığı uzun dönem denge ilişkisinin varlığını işaret etmektedir.

Tahmin edilecek VAR modeline geçilmeden önce, model için uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. VAR modeline yönelik uygun gecikme sayısı belirlenirken Son Tahmin Hatası (FPE), Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Hannan Quinn (HQ) ve Schwartz (SC) kriterleri gecikme seviyesinin tespitinde kullanılan kriterler arasında yer almaktadır. VAR modelinde uygun gecikme AIC, HQ ve LR bilgi kriterlerine göre 3, SC ve FPE kriterine göre olarak ortaya çıkmıştır. Fakat 2 gecikmeli modelin karakteristik köklerinin tümü birim çember içinde olmadığı için gecikme uzunluğu 3 olarak seçilmiştir.

Tablo 3.2 VAR Modeli Gecikme Uzunluğu Test Sonuçları

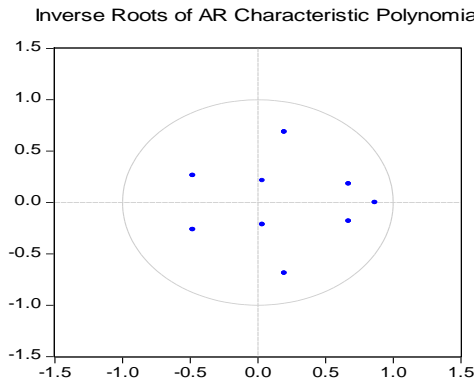
Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-175.9247	NA	330.4546	14.31397	14.46024	14.35454
1	-142.7465	55.73937	48.15407	12.37972	12.96478	12.54199
2	-137.0346	8.225018*	65.05496	12.64277*	13.66663	12.92675*
3	-122.8881	16.97579	47.43282*	12.23105	13.69370*	12.63673
4	-107.8315	14.45441	35.54947	11.74652	13.64796	12.27390
5	-93.01724	10.66625	32.35571	11.28138	13.62162	11.93046
6	-66.13008	12.90584	15.70636	9.850407	12.62944	10.62119

* Kriterler tarafından belirlenen gecikme seviyesini göstermektedir.

Not: Gecikme seviyesine 6 gecikme ile başlanmıştır. Zaman boyutunun uzun olmaması nedeniyle, daha uzun (12 gecikme gibi) gecikme seviyeleri hesaplanamamıştır.

Şekil 3.1.'e göre AR Karakteristik polinomunun ters kökleri birim çemberin içinde yer almaktadır. Bu durumda VAR modeli durağandır

Şekil 3.1. VAR Modeli Durağanlık Grafiği

Tablo 3.3. Johansen Eş-bütünleşme Testi Sonuçları

Değişkenler: LU, LGDP, LINF Gecikme Sayısı: 3

İz (Trace) İstatistiği				Maksimum Özdeğer İstatistiği			
Sıfır Hipotez (H_0)	Alternatif Hipotez (H_1)	Test İstatistiği	Kritik Değer (%5)	Sıfır Hipotez (H_0)	Alternatif Hipotez (H_1)	Test İstatistiği	Kritik Değer (%5)
$r = 0$	$r \geq 1$	33.414*	29.797	$r = 0$	$r = 1$	27.515*	21.131
$r \leq 1$	$r \geq 2$	5.8988	15.494	$r \leq 1$	$r = 2$	5.834	14.264
$r \leq 2$	$r = 3$	0.0647	3.8414	$r \leq 2$	$r = 3$	0.064	3.841

Tablo 3.3’de yer alan sonuçlara göre işsizlik oranı ile ekonomik büyüme ve enflasyon oranı arasında yapılan eş-bütünleşme analizi, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olmadığını belirten H_0 hipotezinin reddedildiğini ve en az bir eş-bütünleşme vektörünün bulunduğunu göstermektedir. Bu durum değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir.

Johansen Eş-bütünleşme testine göre elde edilen normalize edilmiş eş-bütünleşme vektörü sonuçları aşağıda gösterilmektedir.

$$LU = - 0.127 LGDP - 0.289 LENF + 3.863$$

$$St.hata (0.035) (0.083) (0.446)$$

Değişkenler arasında uzun dönem ilişkisi gösteren vektördeki katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Uzun dönem ilişkisi ölçen parametrelere göre işsizlik oranı hem GDP hem de enflasyon oranı ile negatif bir ilişki içerisindedir. Diğer bir ifadeyle GDP ve enflasyon oranındaki %1’lik bir artış sırasıyla işsizlik oranını %0,035 ve % 0,083 oranında azaltmaktadır.

4.SONUÇ

İşsizlik, bütün ülkelerin en önemli sosyo-ekonomik sorunlarının başında gelmektedir. Bundan dolayıdır ki; işsizliği azaltmak için, istihdamı artırıcı politikalar her dönem ülkelerin ekonomi politikalarının vazgeçilmez bir unsuru olagelmiştir. Bugün çoğu ülkede istihdam yapısı ve işsizliğin boyutu, ülkedeki ekonomik gelişme ve sosyal kalkınma düzeyinin önemli bir göstergesi olmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de yaşanan ekonomik büyümenin işsizlik oranlarında iyileşme ile desteklenip desteklenmediğine yönelik araştırma sorusuna cevap almak bulmak için ekonometrik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede yapılan eş-bütünleşme analizi sonucuna göre büyüme ve enflasyon ile işsizlik oranı arasında negatif, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç bize Okun kanunu olarak literatüre giren yaklaşımın yani işsizlik oranları ile ekonomik büyüme arasında ters yönlü ilişkinin Türkiye açısından uzun dönemde geçerli olduğu sonucunu göstermektedir.

Türkiye’deki ekonomik büyümenin istihdama yansımaları belli koşullara bağlı olduğu ve yeni istihdam olanakları meydana getirebilmenin yolunun sadece büyüme olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, büyümenin olması istihdam sorunun çözümünü otomatikman beraberinde getirmemektedir. Bu haliyle istihdam için büyüme gerekli ve ön koşul durumundadır, ancak yeterli değildir. Demek ki, işsizlik sorununun çözümü sadece büyüme gibi ekonomik bir boyutu değil, yanı sıra sosyal, siyasal, kültürel boyutları da içine alan geniş kapsamlı bir çözümler demetini gerektirmektedir.

Türkiye’de işgücü piyasasına özgü yapısal sorunlar, işsizlik oranlarının azaltılmasında önemli bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla işsizlik düzeyinin istenilen oranda ve kalıcı bir şekilde azaltılması, büyük ölçüde bu yapısal sorunların çözümüne bağlı olacaktır.

Türkiye’deki istihdam ve işsizlik sorununun temelinde, çalışma çağındaki nüfusun hızla artması, istihdamın önemli oranda tarım sektöründe yoğunlaşması ve ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin sınırlı olması yatmaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’nin işgücü piyasasının, gelişmiş ekonomilerden ayrılan özelliklerinin başında, işgücüne katılma oranının düşük olması gelmektedir. Ülkemizde nüfusun ve kırdan kente göçün artması ile birlikte kentlerde iş gücü potansiyeli artmakta, ancak tarım dışındaki sektörlerde bu işgücünü karşılayacak bir işgücü talebi olmadığından, istihdam artışı yaratılamamaktadır.

Yatırımların, üretimin, büyümenin istihdam ve verimlilik odaklı yapılması ve bunu teşvik edici uygulamaların olması gerekmektedir. Teşvik öncelikle istihdam oluşturma potansiyeli yüksek sektörlerle verilmelidir. Bir diğer önemli nokta ise ölçekli teşvik de iletişim yatırımları için kamusal kaynakları seferber ederek firmaların yeni ürün ve teknoloji geliştirmelerini tetiklemektir.

Toplumun, ülkede sağlanan ekonomik büyümeden, refah artışından pay alabilmesi için, herkesin her şeyden önce bir işte çalışır olmakla mümkündür. Ekonomide sağlanan büyüme, diğer bir ifadeyle milli gelir artışı, daha fazla insana üretken istihdam sağladığı ölçüde anlam kazanmaktadır. Bir şekilde büyümenin topluma yansıma gerekir.

KAYNAKÇA

- Barışık, Salih-Çevik, Emrah, İsmail - Çevik, Nüket, Kırcı, (2009), “Türkiye’de Okun Yasası, Asimetri İlişkisi ve İstihdam Yaratmayan Büyüme: Markov-Switching Yaklaşımı”, **Maliye Dergisi**, Sayı 159, ss.88-102
- Bozdağlıoğlu, Uyar, Yasemin, (2008), “Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları”, **Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 20, ss.45-65
- Ceylan, Servet ve Şahin, Burcu, Yılmaz, (2010). “İşsizlik ve Ekonomik Büyüme İlişkisinde Asimetri”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 11 (2), ss.157–165,
- Çelik, Kenan, (2009). Makro İktisada Giriş, **Murtahan Yayınevi**, Trabzon, 282s.
- Demirgil, Hakan, (2010). “Okun Yasasının Türkiye İçin Geçerliliğine Dair Ampirik Bir Çalışma” **Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, 2(2), ss.139-151

- Enders, Walter, 2004. Applied Econometric Time Series (Second Edition), **Wiley**, 460s.
- Gediz, Burcu. ve Yalçınkaya, Hakan, (2000), “Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı”, Celal Bayar Üniversitesi, **İİBF-Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Sayı: 6, ss. 161-183.
- Gök, Mehmet, (2004), İşgücü Piyasası ve Kobiler,1.Basım, **Roma Yayınları**, Ankara, s.34
- Göktaş, Atilla ve İşçi, Özge, (2010). “Türkiye’de İşsizlik Oranının Temel Bileşenli Regresyon Analizi İle Belirlenmesi”, **Selçuk Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 14(20), ss.279-294
- Gürsel, Seyfettin - Levent, Haluk - İlkaracan, İpek – Ulus, Mustafa (2004), “Türkiye’de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik”, **TÜSİAD Yayını** (Yayın No. TÜSİADT/2004-11/381), Aralık 2004. http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/issizlik04.pdf 15.12.2011
- Holmes, Mark. J. and Silverstone, Brian. (2006). “Okun’s Law, Asymmetries and Jobless Recoveries in the United States: A Markov-Switching Approach”, **Economics Letters**, Vol: 92, pp.293-299.
- Huang, Ho-Chuan and LIN, Shu-Chin (2008). “Smooth-time-varying Okun’s Coefficients”, **Economic Modelling**, Vol. 25, pp. 363-375.
- Kabaklarlı, Esra - Gür, Murat, (2011). “Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi”, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/esra_kabaklarli-murat_gur.pdf , ss.1-16.
- Kara, Mehmet ve Duruel, Mehmet, (2005), “ Türkiye’de Ekonomik Büyümenin İstihdam Yaratmama Sorunu”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, <http://www.iudergi.com/tr/index.php/sosyalsiyaset/article/view/251> 11.12.2011.
- Karagöl, Erdal, Tanas ve Akgeyik, Tekin (2011), “Türkiye’de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler”, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=35326&q=turkiye-de-istihdam-durumu-genel-egilimler> 10.12.2011
- Kumaş, Handan, “İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 4, İzmir, ss.1-431
- Orhan, Zekai, Osman, ve Seyfettin, Erdoğan, (2008), İktisada Giriş, Palme Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 605s.

- Öz, Sumru, (2010), “İstihdamsız Büyüme (Mi?)” http://eaf.ku.edu.tr/sites/eaf.ku.edu.tr/files/eaf_pn1014.pdf 10.12.2011. 15.12.2011.
- Özdemir, Süleyman - Ersöz, Halis, Yunus, Sarıoğlu, İbrahim, (2006), “İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi”, **İstanbul Ticaret Odası**, Yayın No: 2006-45, İstanbul, 276s.
- Sayın, Ferhan, (2011). “Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim Ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13(4), ss.33-53.
- Tarı, Recep. (2010) Ekonometri, **Umuttepe Yayınları**, Kocaeli, 534s.
- Tatoğlu, Yerdelen, Ferda, (2011), “Avrupa’da İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasında Uzun ve Kısa Dönemli Etkiler”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 12 (1) 2011, 99-13,
- Tiryaki, Ahmet. ve Özkan, Nesrin, Havva (2011). “Economic Activity and Unemployment Dynamics in Turkey”, **Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(2), ss.173-184
- TUIK, Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/>
- Uysal, Doğan. ve Alptekin, Volkan, (2009), “Türkiye Ekonomisinde Büyüme - İşsizlik İlişkisinin Var Modeli Yardımıyla Sınanması (1980 - 2007)”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 25(2), ss.69-78
- Ünsal, Erdal, M., (2003). Makro İktisat, **Turhan Kitabevi**, Ankara
- Villaverde, Jose. and Adolfo, Maza, (2008). “The Robustness of Okun’s Law in Spain, 1980-2004 Regional Evidence”, *Journal of Policy Modeling*, 31, pp.289-297.
- WDI, World Development Indicators, <http://www.worldbank.org/>
- Yaşın, Dilek, (2010), “Türkiye’de Büyüme, Gelir Dağılımı ve İşsizlik Arasındaki İlişkinin Analizi (1987-2009): Büyüme, Daha Adil Gelir Dağılımını Getirdi Mi? İşsizliği Azalttı Mi?” http://www.temb.gov.tr/yeni/iletisimgm/dilek_yasin.pdf , ss.1-28
- Yılmaz, Göktaş, Özlem, (2005), “Türkiye Ekonomisinde Büyüme İle İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi”, *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 2, ss.11-29.
- Zaim, Sabahattin. (1997). Çalışma Ekonomisi, 10. Baskı, **Filiz Kitabevi**, İstanbul, 576s.

ALANCIOĞLU, UTLU: İstihdam ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği .....